

Strafrechtelijke recidive van jongeren uit justitiële jeugdinrichtingen

Uitstroomperiode 1997-2003

September 2006

B.S.J. Wartna, S. N. Kalidien, N. Tollenaar & A.A.M. Essers

Het WODC brengt met jaarlijkse metingen de recidive van belangrijke dadergroepen in kaart. In dit verslag wordt ingegaan op de strafrechtelijke recidive van jongeren die in de periode 1997-2003 zijn uitgestroomd uit een justitiële jeugdinrichting (JJI). Het gaat zowel om strafrechtelijk als civielrechtelijk geplaatste jongeren, afkomstig uit opvang- en behandelinrichtingen. Het onderzoek sluit aan op het rapport *Jong vast*, dat betrekking heeft op de uitstroomperiode 1997-2000. De centrale vraag is of de recidivepercentages sindsdien zijn veranderd. Voor elk uitgangsjaar wordt nagegaan welk deel van de jongeren in de jaren na het vertrek uit de opvang- of behandelinrichting (opnieuw) met justitie in aanraking is gekomen.

Box 1: Belangrijkste bevindingen

- het percentage ex-JJI-pupillen dat binnen twee jaar na vertrek uit de inrichting (opnieuw) voor een misdrijf werd vervolgd, schommelde in de periode 1997-2003 tussen 60 en 54 procent;
- de recidive onder jongeren die in preventieve hechtenis zaten of een vrijheidsstraf ondergingen is in de onderzoeksperiode gedaald;
- de ontwikkelingen in de terugval van de JJI-pupillen worden beïnvloed door veranderingen in de samenstelling van de populatie. Zo nam het aandeel uitgestroomde meisjes, ots'ers en jongeren zonder eerdere justitiecontacten toe, met als gevolg dat de recidivecijfers afnamen;
- indien de cijfers worden gecorrigeerd voor verschuivingen in de verdeling van sekse, leeftijd, geboorteland, plaatsingstitel, type delict en delictgeschiedenis, worden de verschillen tussen de uitstroomcohorten kleiner. Gerekend over de gehele onderzoeksperiode is er voor de JJI-sector een afname met naar schatting 4,2 procent. Tot 2000 daalde het recidiveniveau. In 2001 was er een stijging te zien, waarna weer een lichte daling optrad.

Methode van onderzoek

Het onderzoek vond plaats in het kader van de WODC-Recidivemonitor. In dit project wordt gebruik gemaakt van gegevens uit de onderzoek- en beleidsdatabase voor justitiële documentatie (OBJD), een geanonimiseerde versie van de wettelijke registratie van afdoeningen van strafzaken.¹ Het gebruik van de OBJD impliceert dat alleen de criminaliteit die onder de aandacht komt van het Openbaar Ministerie (OM), in kaart wordt gebracht. Binnen de Recidivemonitor gelden vaste criteria voor het meten van de terugval. In dit verslag zijn de volgende omschrijvingen van kracht:

- *Algemene recidive*: een nieuwe strafzaak naar aanleiding van enig misdrijf, niet afgedaan met een vrijspraak of een andere technische beslissing;
- *Ernstige recidive*: een nieuwe strafzaak met een geldige afdoening, naar aanleiding van een misdrijf met een maximale strafdreiging van vier jaar of meer;

- *Zeer ernstige recidive*: een nieuwe strafzaak met een geldige afdoening, naar aanleiding van een misdrijf met een maximale strafdreiging van acht jaar of meer;

Aan de hand van bovenstaande criteria, wordt nagegaan of er sinds 1997 sprake is van een stijging of daling van de strafrechtelijke recidive. In het rapport *Jong vast*, bleek al dat de verschuivingen tussen 1997 en 2000 niet erg groot waren. Het percentage jongeren dat binnen twee jaar een (nieuwe) strafzaak had, schommelde tussen 55 en 60 procent. In dit verslag worden nog drie uitstroomjaren aan het onderzoek toegevoegd en wordt nagegaan hoe de recidive in de JJI-sector zich verder heeft ontwikkeld.

¹ Voor een uitgebreide toelichting op de OBJD en werkwijze van de Recidivemonitor, zie een brochure verkrijgbaar via www.wodc.nl

Tabel 1 geeft de aantallen jongeren die bij het onderzoek betrokken zijn, plus enkele achtergronden van de ex-pupillen in de zeven cohorten.² Als gevolg van de uitbreiding van de capaciteit van de JJI-sector is het aantal uitstromers is in de loop der jaren sterk gegroeid. Het aantal beschikbare plaatsen in de opvang- en behandelinrichtingen nam tussen 1997 en 2003 met ca. 70 procent toe (Eggen & Van der Heide, 2005). De groep uit 1997 is het kleinst, ook omdat in dat jaar nog niet alle verblijven werden vastgelegd in TULP-Jeugd, het beleidsinformatiesysteem voor de JJI-sector. Hierdoor ontbreekt 15 procent van de uitgestroomde jongeren uit dat jaar.

De uitbreiding van de inrichtingscapaciteit is gepaard gegaan met een stijging van het aantal plaatsingen van meisjes. In 2003 was het percentage meisjes dat uitstroomde uit een JJI bijna twee keer zo groot als in 1997. Deze groei deed zich overigens vooral gelden in de opvanginrichtingen (Eggen & Van der Heide, 2005; p. 198 e.v.). De leeftijdsopbouw van de populatie van ex-pupillen is in de loop van de onderzoeksperiode globaal dezelfde gebleven. Een vijfde van de jongeren was bij uitstroom nog geen zestien jaar, iets minder dan de helft was zestien of zeventien en een derde was achttien jaar of ouder, toen hij of zij de inrichting verliet. In deze verdeling is tussen 1997 en 2003 niet veel veranderd.

De etnische achtergrond werd vastgesteld aan de hand van het geboorteland van de jongeren en dat van hun ouders. Deze gegevens worden bijgehouden in TULP. Het percentage autochtone jongeren tussen 1997 en 2003 schommelde tussen 37 en 45 procent. Het aandeel van de meeste traditionele allochtone groepen was vrij stabiel (Antillianen/Arubanen, Surinamers en Turken), dat van de Marokkaanse jongeren nam in de onderzoeksperiode af. Het aandeel jongeren van een andere niet-westerse afkomst is na 1997 sterk gegroeid. Het gaat dan vooral om jongeren uit Azië en Oost-Europa.

Het percentage ex-pupillen dat in het kader van een ondertoezichtstelling (ots) of een andere civielrechtelijke maatregel (voogdij of vrijwillige voorgezette hulpverlening) in een JJI werd geplaatst, is geleidelijk aan gestegen. Voor een deel verklaart dit de toename van het aantal opgenomen meisjes. Onder civielrechtelijk geplaatste jongeren komen namelijk relatief veel meisjes voor (ca. 43%). Het aandeel ex-JJI-pupillen dat uitstroomde vanuit preventieve hechtenis nam gerekend over de gehele periode 1997-2003 licht toe. Het aantal jongeren dat een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf uitzat, is in absolute zin gestegen, maar hun aandeel in de populatie is gedaald. Vooral in 2003 nam het percentage ex-pupillen met jeugd-detentie vrij sterk af. Het percentage jongeren dat in het kader van een strafrechtelijke maatregel in een JJI werd opgenomen schom-

melde tussen de vijf en acht procent. Vanaf het jaar 2000 betrof dit vrijwel uitsluitend plaatsingen in een inrichting voor jeugdigen (pij). Voor 2000 kwamen ook plaatsingen in het kader van buitengewone behandeling (bb) en jeugd-tbr voor.

De gemiddelde duur van het verblijf in de JJI fluctueerde. Ten opzichte van 1997 is het percentage verblijven langer dan één jaar duidelijk gestegen, maar dit kan deels te maken hebben met het feit dat in dat jaar niet alle verblijven zijn meegeteld. Het aantal opnames tussen drie en zes maanden nam op het eind van de onderzoeksperiode af. Het aantal tussen zes en twaalf maanden nam in 2002 toe en stabiliseerde in 2003.

De meeste jongeren die naar aanleiding van het plegen van een delict op strafrechtelijke titel (preventieve hechtenis, jeugd-detentie of een strafrechtelijke maatregel) in een JJI werden geplaatst, stonden terecht voor vermogen met geweld. Het aandeel ex-JJI-pupillen dat dit type delict pleegde nam in de loop van de onderzoeksperiode eerst toe en is na 2000 vrij sterk gedaald. Het percentage jongeren met een agressiedelict is licht gestegen, het aandeel vermogen-zonder-geweld nam licht af. De categorie 'geen' kwam na 2000 vaker voor. Dit zijn de jongeren die op civielrechtelijke titel in een justitiële jeugd-inrichting werden geplaatst.³ Zoals aangegeven, waren dit relatief vaak meisjes.

Tabel 1 geeft ten slotte ook een beeld van het strafrechtelijke verleden van de ex-JJI-pupillen. Jongeren die in een justitiële inrichting worden geplaatst, zijn vaak al eerder met justitie in aanraking gekomen. Zestig procent was ooit al eerder verdachte in een strafzaak: bij de ots'ers was dit 55 procent. Het percentage jongeren zonder strafrechtelijk verleden is in de loop van de onderzoeksperiode wel toegenomen, van 34 procent in 1997 tot 40 procent in 2003. Het gemiddelde aantal eerdere strafzaken is gedaald van 2,4 tot 1,9. Het aantal jongeren zonder eerdere justitiecontacten nam toe, het aantal jongeren met vijf of meer eerdere contacten daalde.

² Een jongere kan per jaar slechts één keer in een cohort voorkomen. Elk volgend verblijf is een mogelijk geval van recidive. Gemakshalve zal ook bij civielrechtelijk geplaatste jongeren worden gesproken van 'recidive' als er zich na het verblijf een strafzaak voordoet.

³ De percentages 'geen' en 'ots etc.' komen niet precies overeen. Dit komt door wisselende aantallen missende waarden op delicttype.

Tabel 1: Kenmerken van zeven opeenvolgende uitstroomcohorten van ex-JJI-pupillen

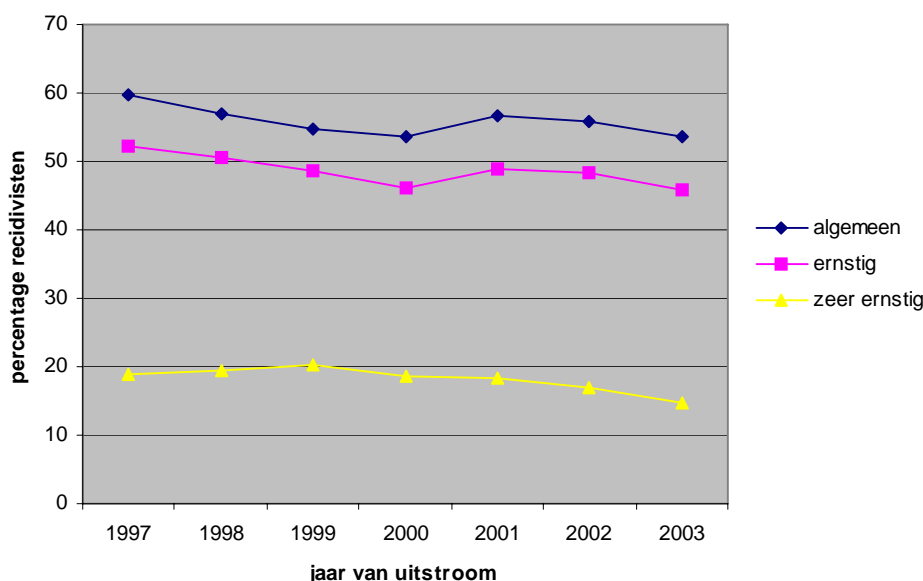
	1997 n=1.477	1998 n=2.013	1999 n=2.128	2000 n=2.369	2001 n=3.013	2002 n=3.227	2003 n=4.188	Totaal n=18.415
<i>Geslacht</i>								
Man	91,3	88,8	85,2	88,2	87,3	85,6	82,9	86,3
Vrouw	8,7	11,2	14,8	11,8	12,7	14,4	17,1	13,7
<i>Leeftijd bij uitstroom</i>								
t/m 15 jaar	18,6	16,4	20,9	19,8	21,6	21,0	19,1	19,8
16-18 jaar	47,4	47,1	48,7	47,4	46,3	46,3	46,4	46,9
18 jaar en ouder	34,1	36,5	30,3	32,8	32,1	32,8	34,5	33,3
<i>Etnische achtergrond</i>								
Nederlands	45,1	36,6	37,3	39,6	37,9	40,2	43,5	40,2
Antilliaans/Arubaans	5,4	5,2	5,0	6,5	6,1	6,2	5,5	5,8
Surinaams	11,4	13,1	13,4	10,9	11,8	11,5	10,1	11,5
Marokkaans	20,3	21,6	20,1	20,0	18,9	18,3	17,2	19,1
Turks	5,0	5,7	5,6	5,3	6,1	4,1	4,3	5,0
Overig Westers	3,3	3,8	3,3	3,5	3,5	3,5	3,9	3,6
Overig Niet Westers	9,6	14,0	15,2	14,3	15,7	16,2	15,4	14,8
<i>Verblijfstitel (bij uitstroom)</i>								
preventieve hechtenis	51,1	50,1	54,1	53,9	57,1	53,8	54,3	53,8
vrijheidsstraf (jeugd detentie)	24,9	24,5	20,6	19,7	17,7	19,8	15,7	19,6
strafr. maatr. (pij, pibb, tbr)	4,5	5,8	6,2	7,9	5,5	5,5	5,2	5,8
ots (incl. voogdij, vvhv*)	19,5	19,6	19,1	18,5	19,7	20,9	24,9	20,8
<i>Duur van verblijf</i>								
minder dan 3 maanden	56,5	53,3	53,0	52,5	53,3	54,0	55,7	54,1
3 tot 6 maanden	18,8	16,3	17,5	16,6	19,1	15,7	13,9	16,5
6 tot 12 maanden	10,8	10,9	10,5	11,0	9,8	11,5	11,5	10,9
meer dan 12 maanden	13,9	19,5	19,0	19,9	17,8	18,8	18,9	18,5
<i>Uitgangsdeldict</i>								
geen	21,0	20,9	19,6	17,1	21,1	22,7	27,8	22,1
vermogen zonder geweld	23,3	25,8	21,3	21,5	21,5	19,6	20,8	21,6
vermogen met geweld	34,3	33,7	35,4	38,2	35,4	33,0	26,1	33,1
agressie	15,2	14,5	15,8	16,2	14,3	15,9	18,5	16,0
zedes	3,7	2,2	3,8	3,7	4,0	4,2	3,0	3,5
overig	2,5	2,9	4,1	3,2	3,7	4,6	3,8	3,7
<i>Strafrechtelijk verleden</i>								
geen eerdere contacten	33,8	36,5	41,4	41,7	41,1	40,9	40,4	39,9
1-2 eerdere contacten	33,4	33,2	32,7	31,2	31,4	32,8	32,5	32,4
3-4 eerdere contacten	15,9	14,7	13,3	13,9	14,4	13,5	14,9	14,3
5-10 eerdere contacten	14,4	13,3	10,8	11,7	11,4	11,2	10,6	11,6
11 of meer eerdere contacten	2,4	2,3	1,8	1,4	1,7	1,5	1,6	1,7
<i>Gemiddeld aantal</i>	2,4	2,2	1,9	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9

* vrijwillig voortgezette hulpverlening

De verschuivingen in de achtergronden van de respondenten zijn van belang, omdat de grootheden die in de tabel worden genoemd samenhangen met de kans dat er na vertrek uit de inrichting recidive optreedt. Meisjes recidiveren over het algemeen bijvoorbeeld minder vaak dan jongens en jongeren met veel eerdere justitiecontacten gaan eerder in de fout dan jongeren zonder straf-

rechtelijk verleden (zie box 2). De verschuivingen op deze achtergrondkenmerken geven dus veranderingen in het recidiveniveau te zien. Bij de interpretatie van de resultaten moet hiermee rekening worden gehouden.

Figuur 1: Prevalentie van verschillende vormen van recidive binnen twee jaar na ontslag in zeven opeenvolgende uitstroomcohorten van ex-JJI-pupillen

Het algemene beeld

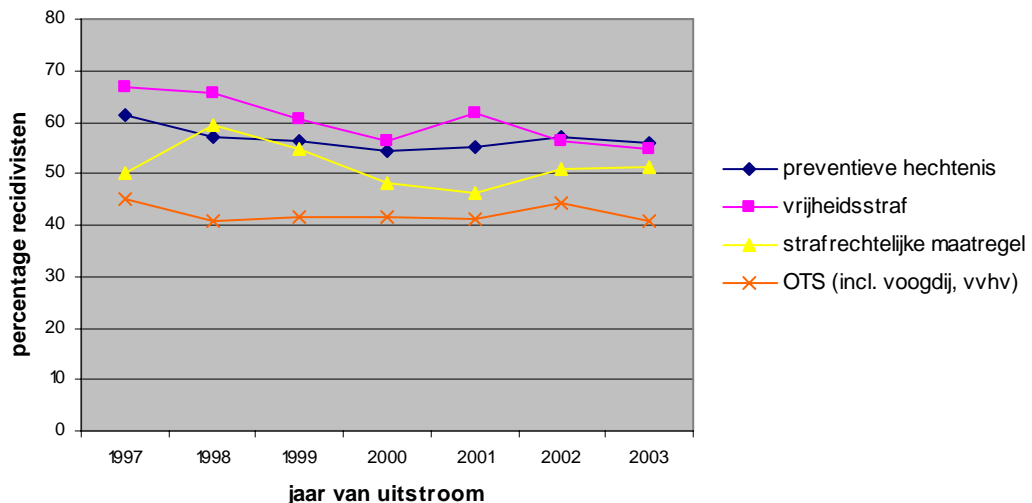
Figuur 1 geeft de tweejarige recidivepercentages voor de jongeren uit de zeven opeenvolgende uitstroomjaren.⁴ Nu de tijdreeks wat langer is, zien we dat de terugval onder ex-JJI-pupillen globaal gesproken een dalende tendens vertoont. Zowel de algemene, ernstige als zeer ernstige recidive is gedurende de onderzoeksperiode met enkele procenten afgenomen. De daling van de algemene en ernstige recidive is niet monotoon; tussen 2000 en 2001 nam het terugvalpercentage toe. Maar gerekend over de gehele onderzoeksperiode daalde de algemene recidive van 60 procent in 1997 naar 54 procent in 2003.

De ernstige recidive kent hetzelfde verloop. Iets meer dan de helft van de jongeren uit 1997 (52%) werd binnen twee jaar na vertrek uit de JJI vervolgd voor een misdrijf met een strafdreiging van vier jaar of meer. Zeven jaar later, in 2003, bedroeg dit percentage nog 46 procent. Een daling met zes procent. De zeer ernstige recidive, die betrekking heeft op misdrijven met een wettelijke strafdreiging van acht jaar of meer, is in dezelfde periode gedaald van 19 naar 15 procent binnen twee jaar na uitstroom. Deze vorm van recidive was in de eerste jaren van de onderzoeksperiode vrij stabiel. De afname vond plaats vanaf 2000. Na 2000 kwamen steeds minder uitgestroomde JJI-pupillen binnen twee jaar in aanraking met justitie voor misdrijven als diefstal met geweld, doodslag of zware mishandeling.

De ontwikkeling in de algemene en ernstige recidive van jongeren uit justitiële jeugdinrichtingen lijkt op die van volwassen ex-gedetineerden (Wartna, Kalidien, Tollenaar & Essers, 2006). Bij beide groepen doet zich eenzelfde golfbeweging voor: eerst een daling van de percentages, daarna een lichte stijging en vanaf 2001 weer een lichte daling. Toch zijn er ook belangrijke verschillen. Bij de ex-gedetineerden zet de stijging van de recidivepercentages zich in 1999 in, bij de jeugdigen is dat een jaar later. Daarnaast blijkt dat de recidive van ex-JJI-pupillen in meer gevallen 'ernstig' van aard is. Vijfentachtig tot 89 procent van de tweejarige recidive betreft een delict met een strafdreiging van vier jaar of meer. Bij de volwassenen uitgestroomd uit een penitentiaire inrichting schommelt het aandeel ernstige recidive tussen 76 en 79 procent. De zeer ernstige recidive was onder de JJI-jongeren in het begin van de onderzoeksperiode bijna twee keer zo groot als onder volwassen ex-gedetineerden. Van alle volwassen ex-gedetineerden heeft ongeveer 10 procent binnen twee jaar een nieuw justitiecontact naar aanleiding van een misdrijf met een strafdreiging van acht jaar of meer. Bij de jongeren uit de justitiële jeugdinrichtingen is dit duidelijker hoger, zo blijkt uit figuur 1. De recidive in deze groep ontwikkelt zich dus globaal gesproken in dezelfde richting als onder ex-gedetineerden, maar is over het algemeen ernstiger van aard.

⁴ Het percentage van 2000 wijkt iets af van het resultaat vermeld in het rapport *Jong vast* (2005), in verband met een correctie voor strafzaken die werden gevoegd bij de uitgangzaak. De percentages zijn vastgesteld met behulp van survival analyse. De gegevensverzameling van het onderzoek sloot op 1 juli 2005. Dit betekent dat slechts een gedeelte van de jongeren uit 2003 (49%) twee jaar of langer geleden was uitgestroomd. Tot anderhalf jaar na het vertrek is de recidive vastgesteld op basis van alle observaties.

Figuur 2: Prevalentie van algemene recidive binnen twee jaar na uitstroom in zeven opeenvolgende cohorten van ex-JJI-pupillen; naar verblijfstitel bij uitstroom

Recidive uitgesplitst naar verblijfstitel

Figuur 2 geeft opnieuw het percentage tweejarige, algemene recidive voor de zeven uitstroomcohorten te zien, maar nu uitgesplitst naar titel van het verblijf in de inrichting. De situatie bij vertrek was daarbij bepalend. De recidive na een strafrechtelijke maatregel schommelt rond 50 procent. De maatregel betrof in verreweg de meeste gevallen een plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (pij), in het begin van de onderzoeksperiode kwamen er ook plaatsingen in een inrichting voor buitengewone behandeling (bb) en jeugd-terbeschikkingstellingen (jeugd-tbs) voor. De recidive onder jongeren met een strafrechtelijke maatregel nam in 1998 vrij sterk toe, liet daarna een daling zien en komt uiteindelijk op hetzelfde niveau uit als aan het begin van de onderzoeksperiode. De helft van de jongeren van wie de strafrechtelijke maatregel in 2003 werd beëindigd, heeft binnen twee jaar na vertrek uit de inrichting een of meer nieuwe justitiecontacten.

De terugval onder jongeren die uitstroonden vanuit preventieve hechtenis of die een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (jeugddetentie) kregen opgelegd, ligt hoger. De tweejarige algemene recidive volgend op preventieve hechtenis daalde, van 61 procent in 1997 naar 56 in 2003. De afname onder jongeren met jeugddetentie is nog groter: van 67 procent in 1997 tot 55 procent in 2003.⁵ Deze twee groepen komen niet helemaal overeen, maar er is wel sprake van overlap. Zes op de tien jongeren die uitstroonden vanuit voorlopige hechtenis kregen uiteindelijk een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd. Zo blijkt uit afdieninggegevens uit de OBJD. Zevenentwintig procent van de groep kreeg een taakstraf en vijf procent een geheel voorwaardelijk vrijheidsstraf. Omdat het strafrechtelijk gezien voor een groot

deel om dezelfde jongeren gaat, is het niet verbaazingwekkend dat het recidivebeeld overeenkomt. De ots-jongeren vormen wel een aparte groep. Althans, wat betreft de aanleiding voor hun verblijf in de jeugdinrichting. Zij werden niet (primair) opgenomen vanwege het plegen van een delict, maar naar aanleiding van gedragsstoornissen of een problematische thuissituatie. Toch komt onder deze groep een vrij hoge recidive voor, al zijn de percentages wel lager dan onder strafrechtelijk geplaatste jongeren. Ruim 40 procent van de ots'ers heeft binnen twee jaar na ontslag uit de inrichting een justitiecontact. In 1997 en in 2002 lag het percentage wat hoger, circa 45 procent.

⁵ De percentages onder jongeren met een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf komen sterk overeen met de resultaten van die groep vermeld in Wartna & Tollenaar (2006). In dat onderzoek bepaalde het moment waarop de straf werd opgelegd de indeling van de jongeren in de cohorten. Hier is dat de uitstroomdatum. Dit verklaart de kleine verschillen.

Box 2: Verbanden met recidive

Of een iemand na een verblijf in een jeugdinstelling in recidive vervalt, is natuurlijk van tal van factoren afhankelijk. De OBJD, het bronstelsel van de WODC-Recidivemonitor, bevat alleen strafrechtelijke informatie. Op basis van dit stelsel kunnen geen uitspraken worden gedaan over de directe oorzaken en achtergronden van individuele gevallen van recidive. Wel kan op basis van de OBJD-gegevens worden nagegaan welke algemene kenmerken samenhangen met de kans dat de jongeren recidiveren. De volgende persoons- en delictkenmerken kwamen daarbij als belangrijkste correlaten naar voren:

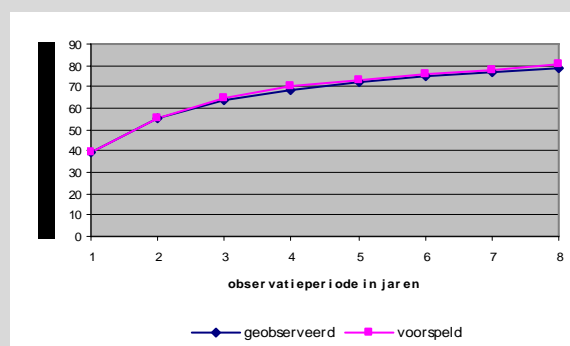
- sekse jongens vertonen een hogere kans op recidive dan meisjes;
- leeftijd bij uitstroom hoe jonger de ex-pupil, hoe hoger het recidiverisico;
- leeftijd bij eerste veroordeling hoe jonger men was t.t.v. de eerste strafzaak, hoe hoger het risico;
- etnisch achtergrond bij allochtone ex-JJI-pupillen is de kans op recidive groter;
- aantal eerdere veroordelingen hoe groter het aantal eerdere strafzaken, hoe hoger de recidivekans;
- het type delict het risico is het grootst na een vermogensdelict zonder gebruikmaking van geweld;
- verblijfstitel de recidivekans van pupillen geplaatst op strafrechtelijke titel is hoger dan onder otters.

Op basis van de gevonden verbanden kan met behulp van een statistisch model de recidive onder ex-JJI-pupillen worden voorspeld. Een dergelijk model stelt ons in staat na te gaan welk deel van de schommelingen in de recidive kan worden toegeschreven aan instroomverschillen tussen de zeven cohorten. De recidivecijfers worden als het ware ontdaan van de invloed van bovenstaande factoren. Na de correctie geven de cijfers beter zicht op de netto-ontwikkeling van de uitstroomresultaten van de JJI-sector.

Het model dat in dit onderzoek gebruikt is, is een parametrisch Cox-model (Royston, 2001). De parameters van het model werden gefit op de gegevens van één helft van de totale onderzoeksgroep, de kwaliteit van de voorspelling werd getest op de andere helft. Figuur 3 toont de resultaten van deze procedure. De figuur geeft de feitelijke en de voorspelde recidive van de ex-JJI-pupillen weer. Ontbrekende waarden op de grootheden in het model werden geïmputeerd, dat wil zeggen: vervangen door geschatte waarden.*

Figuur 3 toont aan dat het model de feitelijke recidive goed benadert. Het verschil tussen de voorspelde en geobserveerde waarden is maximaal 1,3 procent. In het begin van de observatieperiode is de voorspelling het meest nauwkeurig. Twee jaar na vertrek uit de instelling wijkt de voorspelde recidive onder ex-JJI-pupillen slechts 0,3 procent af van de feitelijke recidive in deze groep. Dit betekent dat het model op dat tijdstip een goede schatting doet van de invloed van bovenstaande factoren. Met andere woorden: er vindt twee jaar na ontslag op deze punten een juiste correctie van de recidivecijfers plaats.

Figuur 3: Voorspelde en geobserveerde recidive bij ex-JJI-pupillen

* Op basis van de *hotdeck multiple imputation method* (Rubin, 1978) gestratificeerd op cohort en met 5 imputaties; de figuur toont de gemiddelde predicties.

Gecorrigeerde recidivecijfers

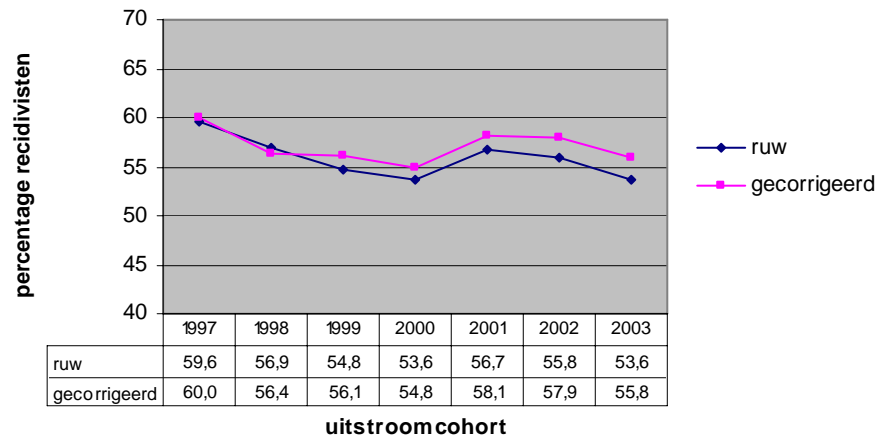
De recidivepercentages uit figuur 1 vertonen een dalende tendens, maar daarmee is niet gezegd dat de aanpak van de JJI-jongeren effectiever is geworden. De hoogte van de recidive wordt mede bepaald door de wijze waarop het verblijf wordt vormgegeven, maar is ook afhankelijk van de achtergronden van de jongeren, hun voorgeschiedenis en de omstandigheden waarin zij na het vertrek uit de instelling terecht komen. Tabel 1 maakt duidelijk dat op de eerste twee punten de laatste jaren het een en ander is veranderd. In de loop van de onderzoeksperiode nam het aandeel uitgestroomde meisjes sterk toe, steeg het aantal otters en daalde het percentage jongeren met eerdere justitiecontacten. De daling van de recidivepercentages zouden een gevolg kunnen zijn van de verschuivingen in de populatie van ex-JJI-pupillen.⁶

Om na te kunnen gaan hoe de recidive zich los van de veranderingen in de samenstelling van de populatie heeft ontwikkeld, zijn de ruwe recidivecijfers gecorrigeerd. Deze analyse heeft alleen betrekking op de algemene recidive. De correctie vond plaats met behulp van een Cox-model, een speciale vorm van regressieanalyse (zie box 2). Figuur 4 geeft naast de ruwe percentages ook de gecorrigeerde percentages van de zeven uitstroomcohorten weer. De gecorrigeerde cijfers laten zien hoe hoog de recidive zou zijn geweest indien de jongeren in termen van sekse, leeftijd, geboorteland, plaatsingstitel, het type uitgangsdelict en de delictgeschiedenis in alle uitstroomjaren dezelfde kenmerken zouden hebben gehad als de ex-pupillen uit 1997. Ze geven met andere woorden aan welke uitstroomresultaten de JJI-sector zou hebben gekend, indien er zich op deze grootheden geen verschuivingen hadden voorgedaan.

⁶ Een andere factor die het zicht op de feitelijke ontwikkeling van de recidivecijfers vertroebelt, is het effect van de verhoogde opsporingscapaciteit. Sinds 2000 worden over het algemeen meer misdrijven opgelost (Eggen & Van der Heide, 2005). Hierdoor alleen al zijn er meer strafzaken geboekt. Via regressieanalyse is

nagegaan of dit de recidivecijfers heeft beïnvloed. Dat bleek niet het geval. Het is onwaarschijnlijk dat er -voor deze groep in deze periode- een noemenswaardig registratie-effect bestaat.

Figuur 4: Ruwe en gecorrigeerde percentages algemene recidive binnen twee jaar na uitstroom in zeven opeenvolgende cohorten van ex-JJI-pupillen

De correctie op de genoemde achtergrondkenmerken heeft tot gevolg dat de ruwe recidivepercentages naar boven worden bijgesteld. Kennelijk stroomden er gedurende de onderzoeksperiode steeds meer jongeren uit die op voorhand al een lager recidiverisico hadden. De effecten daarvan zien we terug in de figuur. Met uitzondering van 1998 valt de recidive steeds hoger uit indien rekening gehouden wordt met instroomverschillen. Op het eind van de onderzoeksperiode zijn de verschillen tussen de ruwe en gecorrigeerde percentages het grootste. Dit komt omdat in 2003 het aandeel meisjes, ots'ers en jongeren met weinig of geen eerdere justitiecontacten het grootste was (zie tabel 1). Een deel van de afname in de ruwe percentages tussen 1997 en 2003 moet worden toegeschreven aan de opkomst van deze groepen. Maar ook als er voor de gemeten instroomverschillen is gecorrigeerd, blijft er sprake van een afname van de recidive in de JJI-sector. Hoewel het resultaat fluctueert — de daling is niet monotoon en deed zich voornamelijk voor in 1998 en 2003, is het recidivepercentage aan het eind van de onderzoeksperiode lager dan in het begin. Na correctie bedraagt de daling 4,2 procent en dat is toch opmerkelijk, want bij de meeste groepen justitiabelen is over dezelfde periode een nettostijging van de recidivepercentages te zien. Bij ex-gedetineerden, bij volwassen daders in het algemeen en bij ex-terbeschikkinggestelden, deden zich rond de eeuwwisseling (lichte) stijgingen van de gecorrigeerde recidivepercentages voor. Ook bij jeugdigen met een taakstraf of een beleidssepot nam de recidive toe. Alleen bij jeugdigen veroordeeld tot een vrijheidsstraf bleek de terugval te zijn gedaald (Wartna e.a., 2006). Deze laatste uitkomst wordt met dit onderzoek bevestigd.⁷ Tabel 2 geeft de gecorrigeerde percentages voor ex-JJI-pupillen onderscheiden naar de verschil-

lende uitstroomtitels. Uit de cijfers blijkt dat de daling van de recidive in feite geheel voor rekening komt van de jongeren die een straf kregen opgelegd. Het percentage civielrechtelijk geplaatste jongeren dat binnen twee jaar na beëindiging van de ots in de fout ging, bleef - gerekend over de gehele onderzoeksperiode en na correctie van instroomverschillen - constant. De terugval na een pij-maatregel laat een reële toename zien van 3,4 procent. Het percentage recidivisten onder jongeren met een pij is op het eind van de onderzoeksperiode nog slechts iets lager dan onder de jongeren die in preventieve hechtenis zaten of jeugd detentie kregen opgelegd. Alleen in deze twee laatste groepen is de gecorrigeerde, tweejarige algemene recidive teruggelopen. Onder de preventief gehechte jongeren met 6,9 procent en na jeugd detentie met 7,7.

⁷ De afname van de recidive onder ex-JJI-pupillen is minder sterk dan onder jeugdigen met een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (Wartna e.a., 2006). Dit komt omdat de JJI-groep ook bestaat uit jongeren die geen of een andere sanctie kregen opgelegd.

Tabel 2: Gecorrigeerde percentages tweejarige algemene recidive in zeven opeenvolgende populaties van ex-JJI-pupillen; naar verblijfstitel bij uitstroom

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	abs. groei 1997-2003 (in %)
preventieve hechtenis	61,9	55,0	56,6	55,2	55,6	57,4	55,0	-6,9
vrijheidsstraf	67,3	66,3	63,5	59,2	64,7	61,1	59,7	-7,7
strafrechtelijke maatregel	50,4	55,2	55,7	47,1	49,0	55,1	53,8	3,4
OTS (incl. voogdij, vvhv)	47,2	46,0	48,0	46,3	45,6	49,8	47,1	-0,1
Totaal ex-JJI	60,0	56,4	56,1	54,8	58,1	57,9	55,8	-4,2

Conclusies en discussie

Met deze verlengde recidivemeting zijn de uitstroomresultaten van de JJI-sector over een periode van zeven jaar in kaart gebracht. Het onderzoek richtte zich op de strafrechtelijke recidive van alle jongeren die tussen 1997 en 2003 zijn uitgestroomd uit een justitiële opvang- of behandelinrichting. Uit het onderzoek blijkt het volgende:

- het percentage ex-JJI-pupillen dat binnen twee jaar na vertrek uit de inrichting (opnieuw) voor een misdrijf werd vervolgd, schommelde in de periode 1997-2003 tussen 60 en 54 procent;
- de recidive onder jongeren die in preventieve hechtenis zaten of een vrijheidsstraf ondergingen is in de onderzoeksperiode per saldo gedaald;
- de ontwikkelingen in de terugval van de JJI-pupillen worden beïnvloed door veranderingen in de samenstelling van de populatie. Zo nam het aandeel uitgestroomde meisjes, ots'ers en jongeren zonder eerdere justitiecontacten toe, met als gevolg dat de recidivecijfers afnamen;
- indien de cijfers worden gecorrigeerd voor verschuivingen in de verdeling van sekse, leeftijd, geboorteland, plaatsingstitel, type delict en delictgeschiedenis, worden de verschillen tussen de uitstroomcohorten kleiner. Het recidiveniveau van de JJI-sector schommelt, maar gerekend over de totale periode is er een reële afname met naar schatting 4,2 procent.

Hoe deze laatste uitkomst moet worden verklaard is niet geheel duidelijk. Vast staat dat de afname *niet* kan worden toegeschreven aan verschuivingen in de sekse, de leeftijd en de etnische achtergronden van de jongeren, of de titel waarop zij in

de inrichting werden geplaatst. Veranderingen in het type delict dat de jongeren pleegden spelen evenmin een rol en hetzelfde geldt voor de omvang van het strafrechtelijke verleden. Het aantal eerdere justitiecontacten, normaal gesproken een van de beste voorspellers van latere recidive, is in de loop van de onderzoeksperiode gemiddeld gesproken afgenomen, maar ook de invloed van deze factor kon in dit onderzoek worden geneutraliseerd. Wat ligt dan wel ten grondslag aan de hier gepresenteerde cijfers? Dat kan op grond van de verzamelde gegevens niet met zekerheid worden gezegd. Men zou kunnen stellen dat een verblijf in een justitiële jeugdinstelling tegenwoordig vaker succesvol is. Maar dat zou gelet op de resultaten dan vooral opgaan voor de uitstroomjaren 1998 en 2003 en alleen gelden voor jongeren in voorlopige hechtenis en na een jeugd detentie - en de vraag is wat er in die jaren in de aanpak van deze jongeren is veranderd. Dalende recidivecijfers wijzen niet noodzakelijk op een verbetering van de *effectiviteit*. De verklaring van de uitkomsten kan ook elders worden gezocht. Het kan zijn dat de JJI-populatie in meer opzichten is veranderd dan in termen van de in dit onderzoek gemeten kenmerken. Misschien vormden de jongeren uit de laatste uitstroomjaren ook in andere opzichten een lichtere groep en is daarom de recidive in de JJI-sector gedaald. Er worden steeds meer jongeren vervolgd en bestraft en ingesloten in een justitiële jeugdinstelling. Een deel van hen zou wellicht ook bij een minder zware aanpak niet hebben gerecidiveerd.

Literatuur

Eggen, A.Th.J., W. van der Heide

Criminaliteit en rechtshandhaving 2004. Ontwikkelingen en samenhangen

Meppel, Boom Juridische uitgevers, 2005

Onderzoek en beleid nr. 237

Royston, P.

Flexible alternatives to the Cox-model, and more

The Stata Journal, vol. 1, 2001, pp.1-28

Rubin J. N. K.

Multiple imputations in sample surveys: a phenomenological Bayesian approach to non response

in: *Proceedings of the Survey Research methods Section*, American Statistical Association, 1978, pp. 20-34

Wartna, B.S.J., M. Blom, N. Tollenaar

De WODC-Recidivemonitor

Den Haag, WODC, 2004

Wartna, B.S.J., S. el Harbachi, A.M. van der Laan

Jong vast. Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive onder ex-pupillen van justitiële jeugdinrichtingen

Meppel, Boom Juridische uitgevers, 2005

Onderzoek en beleid nr. 229

Wartna, B.S.J., N. Tollenaar

Recidive '97-'03. Ontwikkelingen in het niveau van de strafrechtelijke recidive van jeugdige en volwassen daders

Den Haag, WODC, 2006

Factsheet nr. 5

Wartna, B.S.J., S.N. Kalidien, N. Tollenaar, A.A.M. Essers

Strafrechtelijke recidive van ex-gedetineerden

Den Haag, WODC, 2006

Factsheet nr. 6

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl. Op deze site is vanaf oktober 2006 ook een tabellenboek verkrijgbaar met alle uitkomsten van het recidiveonderzoek onder jeugdige en volwassen daders en onder ex-terbeschikkinggestelden, ex-gedetineerden en ex-pupillen van justitiële inrichtingen.